



مقدمه

تفریح، تفریح، گشت و گذار و توریسم، بدون شک یکی از راههای فرار از زندگی خسته کننده و یکنواخت روزمره تلقی می شود. به دلایل فراوان، به نظر می رسد که توسعه گشت و گذار و جهانگردی، همچنان در آینده ادامه خواهد داشت. دلایل آن عبارتست از: افزایش روزهای تعطیل، افزایش درآمد مردم و افزایش طول زندگی پس از سنین بازنشستگی و... همچنین به نظر می رسد که توسعه و تکامل روزافزون صنعت هواپیمایی و ارتباطات جهان، اینترنت و بطور کلی فن آوری اطلاعات و ارتباطات دورنمای توریسم و جهانگردی بین المللی را وسیعتر نموده است. در هر حال توجه به فواید توریسم نباید موجب فراموش کردن جنبه های نامطلوب این پدیده گردد. مطالعه ای که توسط سازمان ملل متحد در مورد تأثیر توریسم بر کشورهای در حال توسعه انجام گرفته، نشان داده است با اینکه صنعت توریسم باعث شکوفایی اقتصادی و مبادلات فرهنگی بین کشورهای مختلف می گردد ضمناً موجب خلل های اجتماعی و محیط زیستی نیز می گردد (ادینگتون، ۱۳۷۵).

حساسیت به موضوعات اکولوژیکی توریسم در سالهای ۱۹۶۰ آغاز شد و در سالهای ۱۹۷۰ روز به فزونی گذاشت. چراکه در این دوران به دلیل استفاده بیش از اندازه از منابع طبیعی برای به حداکثر رساندن سود و تولید، صدمات جبران ناپذیری به محیط زیست و طبیعت وارد شد. در همین راستا، اثرات خود را بر روی بخش توریسم هم گذاشت و فعالیت اکوتوریسم هرچه بیشتر در زیر ذره بین قرار گرفت. نخستین گزارشات مربوط به معضلات زیست محیطی در اروپای غربی از اوایل دهه ۱۹۷۰ در مورد مسائل جنگلها ارائه گردیده و به همین ترتیب در مناطق دیگری چون سراسر اروپا، امریکای شرقی و شمالی و... گسترش یافت (زاهدی، ۱۳۸۰). بدین ترتیب برای پیدا کردن راههای افزایش اثرات مطلوب توریسم و اکوتوریسم و کاهش اثرات نامطلوب آن، باید از تخصصهای فراوانی از جمله علوم اقتصادی، جامعه شناسی، معماری، مهندسی، جغرافیایی بیولوژی و محیط زیست استفاده شود.

مسافرت و جهانگردی

بیشتر لغت نامه ها مسافرت را عمل جابجایی به خارج از جامعه برای تجارت یا تفریح، نه جهت انجام کار روزمره یا تحصیل می دانند. جهانگرد به کسی گفته

اکوتوریسم و پایداری تعاریف، جنبه ها و ویژگی های آن

● ایدار اشتیری

می‌شود که دست کم یک شب در یک اقامتگاه خصوصی یا عمومی به سر برد. بر همین اساس مسافرت‌ها را بر حسب مسافر، مقصد و انگیزه‌های وی به قرار ذیل تقسیم می‌کنند (جنابی، ۱۳۸۱).

الف: مسافرت‌های بین‌المللی و خارجی

از دیدگاه سازمان جهانی توریسم و جهانگردی (WTO) مسافرت‌های بین‌المللی با مسافرت‌های داخلی متفاوت می‌باشد. مسافرت‌های بین‌المللی، مربوط به زمانی است که مسافر از مرزهای یک کشور عبور نماید، ولی این بدان معنا نیست که هر مسافر بین‌المللی جهانگرد می‌باشد. مثلاً کسانی که جهت کار یا تحصیل به خارج می‌روند جهانگرد محسوب نمی‌شوند.

ب: مسافرت‌های منطقه‌ای

منطقه‌ها یا بخش‌های کوچکی بوده که در یک حوزه بزرگ پراکنده و به هم متصل می‌باشند. در تحقیق و تفحص گردشگری چهار منطقه شناسایی شده است. اول از نظر جغرافیایی مانند شمال، غرب، شرق، جنوب و... دوم از نظر محدوده‌های اداری چون استان، شهرستان، بخش و... سوم از نظر ماهیت فیزیکی، محل یا مناطق خاص را در یک گروه قرار می‌دهند. مانند، مناطق ساحلی، جنگلی، بیابان و...

ارتباط نزدیکی داشته است. حتی در میان دانشگاهیان مسافرت موجب ایجاد تجارب جدید و یافتن فرصت جهت شناخت می‌شود (جنابی، ۱۳۸۱).

تاریخچه مسافرت و جهانگردی

واژه مسافرت یا جهانگردی قدمتی به پهنای تمدن بشری دارد. اما بر اساس اعصار مختلف ویژگی‌های آن هم تغییر کرده که به قرار ذیل می‌باشد:

الف- عهد باستان

مردمان ماقبل تاریخ مهمترین انگیزه مسافرت را در یافتن غذا، دوری جستن از خطر یا استفاده از مناطقی که دارای آب و هوای مساعدی داشته می‌دانستند. با افزایش مهارت و کسب فنون مختلف، نیاز انسان به زندگی بدوی و خانه پوشی کاهش یافت و در دوره‌های بعد انسان با انگیزه تجارت و تهاتر کالا مسافرت می‌کرد. در حالی که امپراطورهای عهد باستان در قاره‌های افریقا، آسیا و خاورمیانه رشد می‌کردند باعث ایجاد جاده‌سازی راه‌های آبی و زیرساخت‌های دیگر جهت ساده‌تر شدن مسافرت شدند. مسافرت‌های رسمی دولتی، مسافرت‌های خانواده‌های سلطنتی و از این دست از مهمترین مسافرت‌های این دوره می‌باشد. تمدن‌های ایران، یونان، آسوری‌ها، روم و... جزء اولین کشورهایی بودند که با ضرب سکه و رواج زبان‌های خاص خود به توسعه مسافرت و جهانگردی کمک کردند.

ب- قرون وسطی

سده پنجم تا چهاردهم میلادی را قرون وسطی می‌نامند. در این دوره، مسافرت و تجارت رونق خود را از دست داد، چراکه جاده‌ها تقریباً از بین رفته و شرایط مسافرت بسیار مشکل و خطرناک شده بود. در طی این دوره، کلیساهای مسیحی نخستین انگیزه را برای مسافرت به وجود آوردند زیرا صومعه‌های زیادی در مناطق مختلف پراکنده بود و راهبان و کشیشان مسیحی مردم را تشویق به زیارت این مکانها می‌کردند. در سده چهاردهم مسافرت به قصد زیارت بصورت یک پدیده انبوه و سازمان یافته رواج پیدا کرد. مهمترین و معروفترین جهانگردان این دوره را می‌توان مارکوپولو و ابن خلدون دانست.

ج- رنسانس

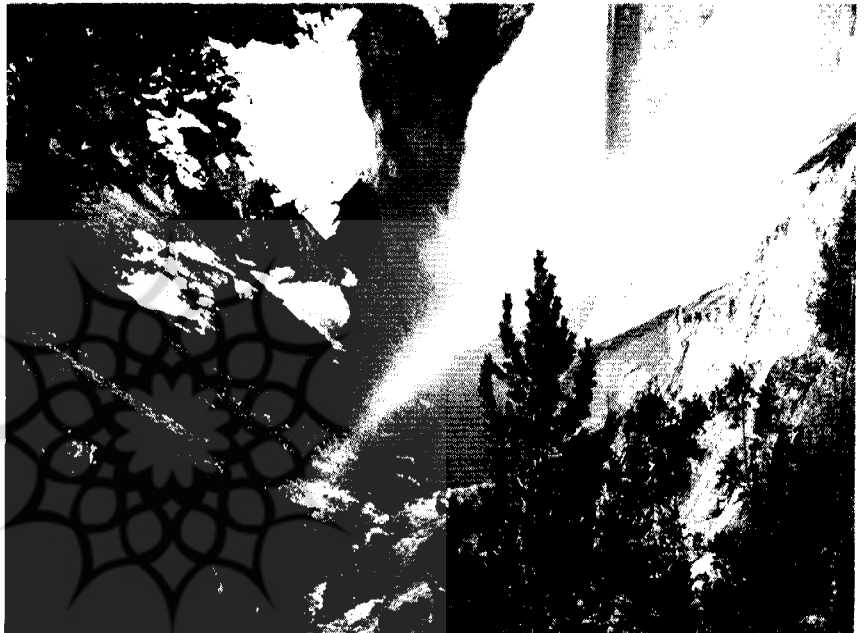
در سده چهاردهم تا هفدهم، بیشتر مسافرت‌ها با هدف کسب دانش و تجربه‌آموزی انجام می‌شد. در انگلستان ملکه الیزابت اول برای تربیت و پرورش نمایندگان خارجی با شکل خاص از مسافرت موافقت کرد و دانشگاههایی چون آکسفورد و کمبریج در انگلستان و سالانکا در اسپانیا، هزینه‌های مسافرت دانشجویان را، به عنوان کمک هزینه تحصیلی می‌پرداختند.

د- انقلاب صنعتی

انقلاب صنعتی که از سال ۱۷۵۰ تا ۱۸۵۰ ادامه یافت، پایه و اساس گردشگری جمعی را بوجود آورد. در این دوره کارگران ساده کشاورزی که در مناطق روستایی فعالیت داشتند رهسپار شهرها و کارخانه‌های تولیدی شدند و با شیوه‌هایی از زندگی که نمونه‌های آن را در این میان شاهد هستیم، آشنا گردیدند. همین مسئله باعث شد که آن دوره شاهد تغییرات ژرف اقتصادی و اجتماعی باشد. همچنین انقلاب صنعتی اختراع ماشین‌ها، قطارها و کشتی‌هایی شد که با نیروی بخار کار می‌کردند تغییرات اجتماعی که موجب تغییر مشاغل شد، باعث گسترش طبقه میانی اجتماع گردید و توان بیشتری یافتند تا به مسافرت بروند.

و- جهانگردی در دوران معاصر

مجموعه‌ای از تمایلات، حرکت، دسترسی به امکانات و توانایی‌های مالی و مسایل دیگر مسافرت توده‌ها را امکان‌پذیر ساخت. تکنولوژی‌های نوین چون خطوط هوایی، کامپیوتر، ارتباط اینترنتی و ماهواره‌ای باعث شد که سده بیستم و قرن جدید شیوه زندگی، کار، بازی و تفریح افراد را دگرگون سازد. پیشرفت تکنولوژی باعث شد که به دلایل متعدد بر میزان مسافرت و گردشگری و جهانگردی افزوده شود. این پدیده باعث رشد و بالا رفتن زمان تفریح، درآمد و



اکوتوریسم عبارتست از مسافرت مسئولانه و هدفمند در طبیعت، به نحوی که از محیط، حفاظت شده و به رفاه مردم بومی خدشه‌ای وارد نیاید.

چهارم از نظر نوع فعالیت مانند کشاورزی، صیادی، دامداری و... .

اهداف مسافرت

با عنایت به این نکته که جهانگرد کسی است که برای مدت زمان محدود به کشور غیر وطن خود یا محل سکونتش مسافرت می‌کند و هدف او کار کردن و کسب درآمد نیست، لذا جهانگردان دارای اهداف متفاوتی می‌باشند برخی به قصد تفریح، برخی جهت تجارت و برخی به کارهای دیگر چون دیدن آشنایان، دوستان، درمان، سفرهای مذهبی و... سفر می‌کنند. عوامل مؤثر در اهداف مسافرت‌ها عبارتند از: سن، بطوریکه مثلاً در آمریکا ۲۵ درصد از جمعیت جهانگردان را افرادی تشکیل می‌دهند که بیش از ۵۰ سال سن داشته و ثروتمند بوده‌اند. دوم، جنسیت که طی ۲۰ سال گذشته شمار زنانی که با انگیزه فرار از وضعیت و محیط یکنواخت محل زندگی خود، تغییر شرایط روحی، شکست در عشق، تمایل به نشان دادن توانایی‌ها، دستیابی به استقلال رو به افزایش می‌باشد. سوم تحصیلات است که از عوامل بسیار مهم بشمار می‌رود. تحقیقات نشان داده که ارتقای سطح تحصیلی با تمایل به مسافرت

مختصری در باب سیر تاریخی جهانگردی در ایران

ایران از دیرباز با پدیده جهانگردی آشنا بوده است، موقعیت ممتاز کشور از نظر جغرافیایی در جهان که اکثر مسافرتها زمینی صورت می‌گرفت سبب رونق جهانگردی کشور شده است. گرچه اقامت‌گاههای متعددی در کنار راههای اصلی ارتباط شرق آسیا با اروپا و شمال آفریقا که از ایران می‌گذشته، پذیرای جهانگردان بوده‌اند. لیکن تا پس از جنگ جهانی دوم، سازماندهی مشخصی در زمینه توریسم اعمال نشده بود تا اینکه بیش از ۶۰ سال قبل، اداره امور سیاحان در وزارت کشور تشکیل گردید و در سال ۱۳۲۰، شورای عالی جهانگردی نیز سازماندهی شد. مهمترین رویداد تشکیلاتی جهانگردی کشور تأسیس سازمان جلب سیاحان در فروردین ماه ۱۳۴۲ بود که فعالیت آن تا تیرماه ۱۳۵۳ ادامه یافت (بویا ۱۳۷۰، ۷۱-۷۰).

در مجموع، صنعت توریسم کشور چه در قبل و چه در بعد از انقلاب اسلامی تاکنون هرگز نتوانسته جایگاه واقعی خود را به کف آورد. درآمد سرشار حکومت از منبع خداداد کشور یعنی نفت به حدی بود که دولت را از درآمد واقعی جهانگردی بی‌نیاز می‌ساخت و به توریسم جنبه نمایشی می‌بخشید. از این روی جهانگردی با غرب‌پذیری کورکورانه مترادف گشت و با بی‌بند و باری قرین شد. همین جنبه‌های منفی توریسم بود که سبب واکنش‌هایی در جریان انقلاب اسلامی و پس از آن گردید و توریسم کشور را به تعطیلی کشاند، طوری که در طی سالهای ۱۳۶۳ تا ۱۳۶۷ رقم ۵۰۰ هزار جهانگرد خارجی بالاترین رقمی بود که صنعت توریسم کشور بدان دست یافته بود و این رقم با توجه به تواناییهای بالقوه و بالفعل کشور در این بخش، بسیار ناچیز جلوه می‌نماید.

در جمع‌بندی سیر تاریخی توریسم در جهان و ایران، نکته مبرهن و درخور توجه وافر این است که در گذشته و قبل از توریسم، مبادلات اجتماعی که در آن فرهنگهای مختلف درگیر باشند، معمولاً محدود به زمینه‌های تجاری، جنگها و مهاجرتها بوده و طبیعتاً مبادلات فرهنگی نیز نسبتاً محدود بود، لکن از بعد از انقلاب صنعتی همراه با تبعات آن، نگرش مردم نسبت به مسافرت عوض شد و با رشد مسافرتها، پدیده جهانی شدن فرهنگ پدیدار شد، که در دهه‌های اخیر نیز در اثر بدشرقیهای غیرمنتظره در اطلاعات، ارتباطات و حمل و نقل، سریع گشته است (گزارش سفر به امریکای جنوبی، ۱).

عناصر و نقش آفرینان در نظام جهانگردی

۱- جهانگردها: که قصدشان کسب تجارب و تفریحات فیزیکی، روانی و رضایت و راحتی از سفر می‌باشد.

۲- سازمانهای فعال در تهیه و تدارک کالاها و خدمات موردنیاز توریستها: که در پی کسب منافع خود هستند و از طریق عرضه کالاها و خدماتی که بازار جهانگردها تقاضا دارند به منافع خود می‌اندیشند.

۳- دولت کشور میزبان: شامل سیاستمدارانی که توریسم را یکی از منابع درآمد و ثروت می‌دانند و به آن به عنوان منبعی برای افزایش درآمد شهروندانی که مالیاتهای مستقیم و غیرمستقیم می‌پردازند، می‌نگرند.

۴- جامعه میزبان: یعنی مردمی که به توریسم به عنوان پدیده‌ای موجد اشتغال می‌نگرند. که امکان تعامل فرهنگی را میان مردم و توریستها فراهم می‌آورد. با قید این که این تعامل می‌تواند اثرات مثبت یا منفی داشته باشد (مرکز مطالعات ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۰، ۱۵).

۵- محیط زیست و مکانهای توریستی: که ظرفی جهت انجام فعالیتهای گردشگری و جهانگردی می‌باشد.

انواع توریسم

۱- توریسم طبیعی: که عمدتاً در تعامل با جاذبه‌های اکولوژیکی است.

۲- توریسم فرهنگی: که مرتبط با فرهنگ، تاریخ و میراث فرهنگی و باستانی مردم می‌باشد.

۳- اکوتوریسم: نوعی از توریسم که علاوه بر تعامل با جاذبه‌های طبیعی، بازندگی و هنجارهای اجتماع مردم محلی که خود نیز در تعامل با جاذبه‌های طبیعی فوق هستند در ارتباط می‌باشد.

۴- توریسم دهکده‌ای: در این نوع توریسم، گردشگران با خانوارهای دهکده زندگی نموده و در فعالیتهای اقتصادی - اجتماعی روستا مشارکت می‌نمایند (Ryanc، ۱۹۹۱).

۵- آگروتوریسم یا توریسم کشاورزی: که گردشگران بدون ایجاد پیامدهای منفی بر روی اکوسیستم مناطق میزبان، یا فعالیتهای سنتی کشاورزی در تعامل هستند یا در آن مشارکت می‌کنند.

۶- توریسم روستایی: مجموعه‌ای از فعالیتهای و خدمات مربوط به توزیع و آرامش گردشگران که بوسیله کشاورزان و مردم روستایی برای جلب و جذب گردشگران به مناطق خود به منظور کسب درآمد صورت می‌گیرد. (Kloczc، ۱۹۹۴ و ۱۹۹۸، Gannon).

تعریف اکوتوریسم

اکوتوریسم شکلی از توریسم است که تأثیر مخرب کمی روی طبیعت وارد ساخته و بصورت مستقیم و غیرمستقیم از طریق تأمین درآمد برای اهالی محلی باعث حفظ میراث طبیعی و حیات وحش آن منطقه می‌گردد.

اکوتوریسم به معنی سفر و لذت بردن از جلوه‌ها و مناطق شگفت‌انگیز از جهت زندگی طبیعی و فرهنگ آدمی بدون آنکه هر یک از این دو سبب آسیب رساندن به دیگری شوند (Krispian Tikel، ۱۹۹۵).



حساسیت به موضوعات اکولوژیکی
توریسم در سالهای ۱۹۶۰ آغاز شد و در
سالهای ۱۹۷۰ روز به فزونی گذاشت. چراکه
در این دوران به دلیل استفاده بیش از اندازه از منابع
طبیعی برای به حداکثر رساندن سود و تولید، صدمات
جبران‌ناپذیری به محیط زیست و طبیعت وارد شد.

در سال ۱۹۵۰ میلادی تعداد جهانگردان
بین‌المللی در سطح جهان حدود ۲۵
میلیون نفر بوده است و همچنین تعداد
جهانگردان در فاصله ۱۹۸۵ تا ۱۹۵۵ از رشد
فزاینده‌ای برخوردار بوده است. بطوریکه از ۳۲۹/۶
میلیون نفر در سال ۸۵ به ۵۶۷/۲ میلیون در سال ۹۵
رسیده است.

اکوتوریسم نوعی توریسم که علاوه بر تعامل با جاذبه‌های طبیعی (رودخانه، دریاچه‌ها، کوهستانها و...) با زندگی و هنارهای اجتماعی مردم محلی نیز که در تمایل با جاذبه‌های طبیعی فوق هستند، در ارتباط می‌باشد (1992, Getz)

اکوتوریسم عبارتست از مسافرت مسئولانه و هدفمند در طبیعت، به نحوی که از محیط، حفاظت شده و به رفاه مردم بومی خدشه‌ای وارد نیاید (زاهدی، ۱۳۸۰).

در ذیل کاملترین تعریف به نقل از سازمان ایرانگردی (۱۳۸۰) ارائه می‌گردد:

اکوتوریسم هر نوع توریسم بهره‌جستن از جاذبه‌های طبیعی یک منطقه، شامل ویژگیهای فیزیکی و فرهنگ بومی است و توریست پس از مشاهده جاذبه‌ها بدون اینکه خللی در آن وارد آورد یا آنرا تخریب کند، محل را ترک می‌گردد. بدین ترتیب ضمن بهره‌گیری از فرهنگ، سوابق تاریخی و نمونه‌های طبیعی منطقه، حفظ و احترام به اکوسیستم، فرصتهای اقتصادی و درآمدزایی نیز برای مردم محلی ایجاد می‌شود و زمینه حفظ و حمایت جدی‌تر از جاذبه‌ها، با منابع مالی تازه‌تر فراهم می‌آید در واقع اکوتوریسم آنتی‌تزی است برای توریسمی که به منافع کوتاه مدت می‌اندیشد.

حیطه‌های اکوتوریسم

بطور کلی اکوتوریسم شامل تفریحات فیزیکی پرنحرک، تماشای حیات وحش،

- دنبال دارد که در ذیل آورده شده است.
- ۱- آسیب و صدمه خوردن گیاهان زمینی از تماس مکانیکی چرخ ماشین آلات و لگدکوبی
 - ۲- قطع یا آسیب گیاهان آبی در اثر حرکت پروانه‌ای موتور قایقها و تماس با بدنه قایقها و کشتی
 - ۳- جایجایی خاک اطراف ریشه‌ها در مناطق خشک یا از ریشه بیرون آمدن گیاهان آبی
 - ۴- تخریب اکوسیستم‌های بیابانی و کویری از طریق وسایل نقلیه
 - ۵- تخریب لانه‌ها یا شکستن تخم پرندگان صخره‌زی توسط مزاحمت‌های کوه نوردان
 - ۶- تغییرات ساختمانی و بافت خاک از طریق متراکم شدن یا فرسایش آن
 - ۷- مهاجرت یا جایجایی پرندگان آبی در دریاچه یا برکه‌های پشت سد از طریق مزاحمت قایق‌های بادبانی، ماهیگیری و شنا و ...
 - ۸- خسارت وسایل نقلیه تفریحی بر تپه‌های ماسه‌ای ساحلی (میدل و اسکورگیچ، ۱۹۸۰:

جهت جلوگیری و مقابله با این مشکلات اقدامات ذیل لازم می‌باشد:

- ۱- اعمال محدودیتهای کوهنوردی؛
- ۲- اعمال محدودیتهای قایقرانی؛
- ۳- کنترل وسایل نقلیه در خارج از جاده‌های بیابانی؛
- ۴- ایجاد زیرگذرهای جهت عبور حیوانات (Stebbing, 1974).

ب: تماشای حیات وحش

بر خلاف تفریحات پرنحرک برخی دیگر از فعالیتها وجود دارند که بازدید از حیات وحش نقطه مرکزی آنها اشغال نموده است. تماشای حیات وحش بصورت اتفاقی و مستمر و گردآوری اطلاعات علمی توسط افراد تازه‌کار نیز جزو این گروه محسوب می‌شود. همچنین روز به روز آمار این نوع فعالیت افزوده می‌شود. پیامدهای منفی این نوع فعالیت عبارتند از:

- ۱- اختلال در رفتار طبیعی در اثر تغذیه دستی (مصنوعی)
- ۲- تداخل قلمرو حیوانات یک گونه با گونه‌های مختلف
- ۳- افزایش ضریب آسیب‌پذیری گونه‌های مختلف نسبت به حیوانات رقیب و دشمنان طبیعی از طریق مزاحمت‌های بازدیدکنندگان (1969 Rorster; Anderson Keith 1980; Harriss 1973; Walther 1964; Grzimeck).

جهت رفع این مسایل فعالیتهای ذیل باید انجام پذیرد:

- ۱- منطقه‌بندی
- ۲- استفاده از مکانهایی با دیده‌بانی ثابت، جهت استفاده بازدیدکنندگان (1973 Rorster).

ج: ماهیگیری و شکار تفریحی

بدیهی است ماهیگیری و شکار تفریحی حیوانات مختلف از طریق وسایل گوناگون اثرات مخربی را بر محیط و حیوانات خواهد گذارد. این گونه تخریبها معمولاً متوجه خود حیوان مورد شکار است زیرا شکارچیان و صیادان تا حدود زیادی به حفظ نژاد صید خود علاقه دارند و از این رو گونه‌های دیگر که از این حیوان تغذیه می‌کنند در خطر انقراض قرار می‌گیرند.

پیامدهای منفی این نوع فعالیت عبارتند از:

- تشدید شکار برای جمع‌آوری یادگاری
- صدمه زدن به پرندگان و جوجه‌های آنها از طریق شکار پرندگان مادر و نخیای دور ریخته نایلونی

- زخمی یا کشته شدن ماهیان توسط قلابها
- مسمومیت پرندگان آبی از طریق سرب قلابهای ماهیگیری (1975 youe Mudge 1983. Bell).

برای جلوگیری یا رفع این اثرات نامطلوب، فعالیتهای ذیل مناسب می‌باشد:

- کنترل حیوانات شکارچی (Murton 1968)
- معرفی دوباره گونه‌ها (Arrington Edwards 1951)
- ایجاد واحدهای پرورش حیوانات قابل شکار (Kruuk 1972)



با عنایت به این نکته که جهانگرد کسی است که برای مدت زمان محدود به کشور غیر وطن خود یا محل سکونتش مسافرت می‌کند و هدف او کار کردن و کسب درآمد نیست، لذا جهانگردان دارای اهداف متفاوتی می‌باشند برخی به قصد تفریح، برخی جهت تجارت و برخی به کارهای دیگر چون دیدن آشنایان، دوستان، درمان، سفرهای مذهبی و ... سفر می‌کنند.

ماهیگیری و شکار تفریحی و لذت‌جویی از مناطقی می‌شود. در ذیل به هر کدام از آنها به تفصیل خواهیم پرداخت.

الف: تفریحات پرنحرک فیزیکی

[فعالیت‌های تفریحی که در آنها بر روی مهارتهای بدنی و مقاومت فیزیکی تأکید می‌شود و عبارتند از: کوهنوردی، غاریمایی، قایقرانی و استفاده از وسایل موتوری مانند قایق‌های موتوری، ماشینهای برف‌پیمای، موتورسیکلت‌های مخصوص جاده‌های ناهموار و ... این فعالیتها در کنار تأثیرات مثبت و مطلوب پیامدهای نامطلوبی به

- استفاده از قلابهایی با جنس فولاد یا پلیمر تنگستن (Mikula, 1977)
 - کنترل معرفی حیوانات (بخصوص گونه‌هایی که نادر می‌باشند) (Ncc 1979, Iuen 1968)

د: لذت جویی از مناظر طبیعی

گرچه به ظاهر این نوع فعالیت اثرات نامطلوب کمی بر محیط و حیوانات اطراف دارد اما این تفریح نیز به خودی خود می‌تواند موجب اختلالاتی از قبیل زیان رساندن به خاک و پوشش گیاهی از طریق تعداد تراکم افراد یا ایجاد ساخت و سازهایی جهت فراهم کردن امکانات توریستی و... بشود (Burden, 1972; Liddle, 1975; Willard marr, 1970).

جهت برطرف نمودن این اثرات منفی می‌توان به فعالیت‌های ذیل دست زد:
 - حفظ و نگهداری اجتماعات گیاهی و جانوری حائز اهمیت برای بازدید
 - ایجاد مناطق محافظت شده (کهرم، ۱۳۷۴)

یکی از اهداف اصلی توسعه صنعت اکوتوریسم، تحقق اهداف تفرجگاهی آن است. اتحادیه بین‌المللی طبیعت و منابع طبیعی (Iuen, 1980) شروط اولیه اهداف تفرجگاهی را در ۳ محور مطرح می‌کند.

- ناحیه‌بندی (زون‌بندی)
 - فقدان اثرات سوء تفرج روی اهداف اصلی
 - تضمین پایداری حفاظت

عناوین تفرجگاهها و فعالیت‌هایی که در ذیل مجموعه اکوتوریسم قرار می‌گیرند عبارتند از: (مجنونیان، ۱۳۷۴):

- گردش تفریحی
- رانندگی تفریحی
- ماهیگیری
- اسب‌سواری
- راهپیمایی
- جریانه‌های آبی آزاد
- مناطق جنگلی - ملی
- مناظر ملی حاشیه رودخانه‌ها
- مناطق تفریحگاهی ملی
- تماشای مناظر
- خورگشت (پیک‌نیک)
- طبیعت گردی
- شکار
- کوهنوردی
- پناهگاه‌های حیات وحش
- سواحل ملی دریاها
- سواحل ملی دریاچه‌ها

ویژگی‌های مختلف طبیعت گردان (اکوتوریست‌ها)

جامعه اکوتوریسم (T&S 2002) در مطالعات و بررسی‌های خود ویژگی‌های اکوتوریست‌ها را بقرار ذیل اعلام می‌دارد:

- از نظر سنی به دو گروه تقسیم می‌شوند. ۱- گروهی که به دنبال ماجراجویی، دیدار از سرزمینهای بکر و نیز توریسم ورزشی هستند که اغلب در مقطع سنی کمتر از ۴۰ سال هستند و ۲- گروهی که به دنبال لذت بردن از طبیعت و دیدار از حیات وحش و... هستند و در محدوده سنی ۳۵ تا ۵۴ سال قرار گرفته‌اند.
 - ترکیب جنسی اکوتوریست‌ها بیشتر بصورت ۵۰ به ۵۰ می‌باشد و ترکیب خاص ندارد.

- بیشتر از ۶۰ درصد آنها سفرهای گروهی را ترجیح می‌دهند.

- متوسط زمان بیش از نیمی از آنها بین ۸-۱۴ روز می‌باشد.

- اکوتوریست‌ها بیشتر از دیگر کشورهای توریستی پول خرج می‌کنند چراکه جدای از مخارج سفر (حدود ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ دلار) مخارج دیگری چون خرید سوغات، تاکسیدرمی حیوانات و پرندگان شکار شده، پرداخت هزینه اضافی برای تهیه پوشاک و غذای محلی، راهنما و... دارند.

توریسم و اکوتوریسم در آینه آمار

وضعیت ارقام توریسم و اکوتوریسم در سطح جهانی نمایانگر وضعیتی بهینه واقع و چشم‌اندازی روشن در اقتصاد ملی کشورهاست. بر اساس آمار ارائه شده در سال ۱۹۵۰ میلادی تعداد جهانگردان بین‌المللی در سطح جهان حدود ۲۵ میلیون نفر بوده است و همچنین تعداد جهانگردان در فاصله ۱۹۸۵ تا ۱۹۵۵ از رشد فزاینده‌ای

برخوردار بوده است. بطوریکه از ۲۲۹/۶ میلیون نفر در سال ۸۵ به ۵۶۷/۲ میلیون در سال ۹۵ رسیده است بر اساس پیش‌بینی WTO تا سال ۲۰۲۰ میلادی تعداد جهانگردان به رقمی بالغ بر ۱/۶ میلیارد نفر خواهد رسید. بر اساس آمار ارائه شده از WTO بیش از ۵۰ درصد معضل اشتغال در کشورهای در حال توسعه از طریق توسعه این صنعت قابل حل می‌باشد (نصیرزاده، ۱۳۸۲).

بطوری که طبق مطالعات شورای جهانی مسافرت و توریسم (WLTIL) تعداد مشاغل مستقیم و غیرمستقیم حاصله از توریسم در سال ۱۹۹۶ برابر با ۲۹۰ میلیون شغل (یک شغل از هر ۹ شغل) و درآمد حاصله از آن نیز برابر با ۳/۴ تریلیون دلار بوده است و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۰۵ تعداد مشاغل این بخش به ۳۳۸ میلیون شغل و درآمد آن به ۷/۲ تریلیون دلار برسد (جوز، ۱۹۹۴، و نصیرزاده، ۱۳۸۲).

همچنین طبق بررسی‌های سازمان جهانی توریسم (WTO) در سال ۱۹۹۵ حدود ۵۶۷ میلیون مسافر در جهان جابجا شدند و پیش‌بینی می‌شود که در سال ۲۰۱۰ این تعداد به یک میلیارد نفر برسد (سازمان ایران گردی و جهانگردی، ۱۳۸۰).

طی ۱۰ سال گذشته نرخ مسافرت‌های بین‌المللی در سطح جهان ۵/۵ درصد در



سال و با درآمدی بطور متوسط ۱۲/۵ درصد افزایش و رشد داشته است (جوز، ۱۹۹۴).

متأسفانه برخلاف ارقام توریسم جهانی، متناظر این ارقام در ایران چندان رضایت‌بخش و مطلوب نیست. طوری که طبق برآوردهای سازمان جهانی توریسم (WTO) در سال ۲۰۰۰، کشور ایران از لحاظ تعداد جهانگردان (۱۰۰۸۰۰۰ نفر) مرتبه ۶۸ و از نظر درآمد ارزی حاصل از آن (۴۷۷/۰۰۰/۰۰۰ دلار) نیز، مرتبه ۷۷ را در سطح جهانی دارا می‌باشد (فزرانه، ۱۳۷۸). طی سال ۱۳۸۰ تعداد ۱۴۰۲۱۶۰ نفر گردشگر از ایران دیدن کردند که ۷۱ درصد از مرزهای زمینی ۲۸ درصد از مرزهای هوایی و ۱ درصد از مرزهای دریایی وارد کشور شده‌اند. که این افراد با حساب ۵ روز اقامت و ۸۰۰ دلار هزینه طی این سال ۱/۲۱۱/۲۲۸/۰۰۰ دلار ارز وارد کشور کرده‌اند. و در این سال رشد جهانگردی معادل ۴/۵ درصد بوده است. در سال ۸۱ تعداد

گردشگران ۱۴۵۰۴۳۵ نفر بوده که نسبت به سال ۸۰ قریب به ۳/۴ درصد رشد مثبت داشته است (مرکز مطالعات ایران گردی و جهانگردی، ۱۳۸۱). همچنین پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۳۸۲ حدود ۲ میلیون نفر توریست به ایران وارد شود (رئیس سازمان ایران گردی و جهانگردی، ۱۳۸۲).

ایران سالیانه حدود یک میلیارد دلار بابت مسافرت‌های اتباع خود پرداخت کرده است. به تعبیری بهتر، هر خانوار ایرانی که بطور متوسط پنج عضو دارد، سالیانه ۸۵ دلار از سهم تولید ملی خود را بابت رونق این بخش به بازار جهانی توریست می‌پردازد. بدون آنکه از این بازار سهمی برده باشد (نصیرزاده، ۱۳۸۲). این در حالی است که سهم ایران از درآمدهای جهانگردی به تناسب سالهای مختلف از قبل از انقلاب اسلامی بین ۳۰ تا ۴۰ درصد و بعد از آن نیز ۵-۷ درصد در نوسان بوده و در سالهای اخیر به حدود ۱۰ درصد افزایش یافته است که با توجه به این وضعیت و ثابت بودن سایر شرایط، در سال ۱۳۸۳ سهم ایران از تعداد جهانگردان بین‌المللی، در حدود ۴ میلیون نفر و با پیش فرض کسب درآمد سرانه ۵۰۰ دلار از محل ورود هر جهانگرد و درآمدی به اندازه ۲ میلیارد دلار برآورد شده است (سند برنامه دوم توسعه ۱۳۷۸، ۴۰۳).

روند رو به رشد اکوتوریسم

بر اساس مطالعات بنیاد جهانی حیات وحش (WWF) جهانگردی در سال ۱۹۸۸ برای کشورهای جهان سوم حدود ۵۵ میلیارد دلار درآمد حاصل کرده که حدود

برای فعالیتهای اکوتوریسم در جهان هزینه شده که تنها در سال ۱۹۹۲ بازار اکوتوریسم بیابانگردی معادل ۱۰ میلیون دلار بوده است (اتحادیه اطلاع‌رسانی اقتصادی، ۱۹۹۲).

رشد اکوتوریسم در اکثر کشورهای جهان سوم بسیار بالا بوده مثلاً در دهه ۹۰ رشد اکوتوریسم در نیال برابر با ۲۵۵ درصد گزارش شده است (گورانک، ۱۹۹۴). اما آنچه مسلم است این رشد در اقصی نقاط جهان کمتر از ۱۵ درصد نبوده. در اینجا سوالی که لازم است از خودمان بپرسیم اینست که در ایران این رشد به چه اندازه بوده و تا چه حد می‌تواند خود را با این روند رشد روزافزون همگام و همراه سازد؟

مرکز اطلاعات سیاحتی آمریکا شمار طبیعت‌گردان آمریکا را بین سالهای ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۵ معادل ۴۳ میلیون نفر می‌داند (این آمار مربوط به خود آمریکایی‌ها و بدون در نظر گرفتن اکوتوریستهای خارجی می‌باشد). این امر باعث رونق معیشت و ایجاد فرصت شغلی برای ۳۰۰ هزار آمریکایی بطور مستقیم و غیرمستقیم شده و درآمد طبیعت گردی در سال ۹۶ این کشور برابر با ۱۴/۲ میلیارد دلار بوده است.

آینده اکوتوریسم

بر اساس برآورد WTO در حالی که رشد عمومی صنعت توریسم در دهه ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ بین ۴/۳ تا ۶/۷ درصد پیش‌بینی می‌شود یافته‌ها حاکی از آن است که بیشترین قسمت ۱۰-۳۰ درصد از کل این رشد مربوط به اکوتوریسم می‌باشد. بر همین اساس انتظار می‌رود تا دهه دیگر شمار طبیعت‌گردان که اکنون ۷ درصد کل توریستهای جهان را شامل می‌شود به ۲۰ درصد و بیشتر برسد (Reinsold, 1993 و Lindberg, 1997).

تأثیر امکانات و تجهیزات توریستی بر محیط زیست

تأثیر صنعت توریسم بر روی محیط زیست تنها از طریق انجام فعالیتهای تفریحی و تفرجی نمی‌باشد، توریستهایی که برای مدتی در منطقه‌ای سکونت می‌گزینند، نیاز به تأسیسات و تجهیزات دارند که بر روی محیط اثر می‌گذارند. مهمترین اینها، راهها، پارکینگ و وسایل نقلیه، منابع آب و وسایل دفع زباله، فاضلابها و... می‌باشند. برای مثال اثرات منفی جاده‌ها عبارتند از:

- گاهی اوقات جاده‌ها بویژه آنهایی که دارای حفاظ هستند با جدا نگه داشتن جمعیت حیوانات از یکدیگر، از تداخل، ترکیب و امتزاج آنها جلوگیری می‌کند
- قابلیت گونه‌ها را در تطابق با تغییرات محیطی کاهش می‌دهد (Mader, 1984)
- باعث تلفات یا کشته شدن حیوان هنگام عبور جاده‌ها می‌شوند (Pienaar, 1988)
- باعث اختلال در مسیر مهاجرت برخی گونه‌ها



می‌گردد (Ratelif, 1983). دفع زباله‌های آلی در مناطق توریستی نیز تأثیرات نامطلوبی بر محیط زیست دارد مثلاً

- رشد بی حد جلبکها در آبهای فاضلاب مملو از مواد آلی (Gorham, 1964)
- از بین رفتن صخره‌های مرجانی با رشد جلبکها به دلیل فاضلابها (Muscatine cernchiai, 1969)
- جلب حیوانات بزرگ لاشه‌خوار جهت استفاده از زباله‌ها مثل کوسه‌ها، خرسهای قهوه‌ای و قطبی و مارها (Golden 1981)؛
- مزاحمت پرندگان لاشه‌خوار برای هواپیماهای سبک حمل توریستها در نهایت اثرات مثبت و منفی این فعالیت (اکوتوریسم) بقرار ذیل می‌باشد:

اثرات مثبت و منفی فعالیت اکوتوریسم

بطور کلی هر فعالیت دارای اثرات مثبت و منفی می‌باشد که اکوتوریسم هم از آن جدا نیست در همین راستا اثرات مثبت این فعالیت عبارتند از: حفاظت از منابع ملی و میراث طبیعی برای مردم و توریستها ایجاد تفاهم بیشتر در نتیجه تماس بین مردم

تکنولوژی‌های نوین چون خطوط هوایی، کامپیوتر، ارتباط اینترنتی و ماهواره‌های باعث شد که سده بیستم و قرن جدید شیوه زندگی، کار، بازی و تفریح افراد را دگرگون سازد. پیشرفت تکنولوژی باعث شد که به دلایل متعدد بر میزان مسافرت و گردشگری و جهانگردی افزوده شود. این پدیده باعث رشد و بالا رفتن زمان تفریح، درآمد و ارتباطات گردید.

۱۲ میلیارد دلار آن مربوط به اکوتوریسم بوده است. روینسکی (۱۹۹۱) عقیده دارد که حدود ۴۰ درصد بازدیدکنندگان کشورهای جهان سوم مربوط به اکوتوریسم بوده است. لاسکورین (۱۹۹۲) بیان می‌کند در سال ۱۹۹۰ بیش از ۲۰۰ میلیارد دلار در کل

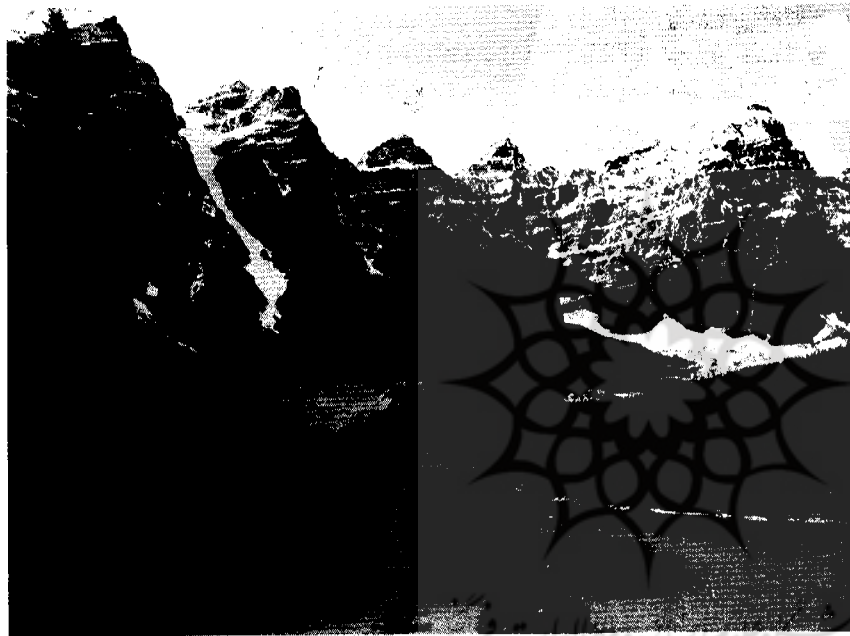
ایجاد بدیل‌های اشتغال
رشد و افزایش درآمد
رشد و ارتقاء سطح و استانداردهای زندگی
ایجاد کاربری‌های جدید اراضی جهت حفظ منابع طبیعی
تبادل فرهنگی (کهرم ۱۳۷۴، صص ۲۴۵-۲۳۰)
همچنین اثرات منفی آن بقرار دلیل است:
تخریب محیط زیست به دلیل ساختمانها و هتلها
شیوع بیماری
مزاحمت و خطر حمله حیوانات محلی
بالا بردن انتظارات غیرواقعی اقتصادی مردم
عدم توجه سرمایه‌گذارهای دولتی و محلی در بعضی مواقع
کاهش تنوع زیستی
فشار روی محیط زیست
عدم توجه به کاربری اراضی
تولید بر اساس سلیقه و نیاز توریست‌ها تا نیاز محلی و بومی
(همان منبع قبلی، ۲۴۷).

مؤثر باید هرچه بیشتر روی عدم تمرکز و مشارکت محلی استقرار یابد (درک، ۱۹۹۱).

چمبرز (۱۹۹۸) معتقد است که هماهنگی و همخوانی این گونه فعالیتها (اکوتوریسم و یا هر فعالیت دیگر) با سنتها و اعتقادات مردم منطقه عامل مهمی در پایداری این فعالیت می‌باشد.

دی‌کارت (۱۹۹۲) سودرسانی و تقسیم عادلانه آن را یکی از دلایل مهم و اساسی پایداری اکوتوریسم می‌داند بطوری که باعث جلب مشارکت روستاییان شده و عدم آن باعث تخریب و از میان رفتن محیط زیست می‌گردد (Cater et al, 1994).

راهکارهای پایداری اکوتوریسم (اکوتوریسم پایدار)
گان و کلار (۱۹۹۴) معتقدند اکوتوریسم پایدار زمانی امکان‌پذیر است که سیاستها و برنامه‌های توسعه توریسم با سیاستهای زیست محیطی سازگاری و همخوانی داشته باشد. این برنامه هدفمند به جای انجام کارهای پراکنده و غیر مرتبط، نیازمند یکپارچگی سیاستها و برنامه‌های مختلف در ابعاد گوناگون می‌باشد (Gunn & Clar 1994).



اکوتوریسم و پایداری

هر نوع فعالیت انسانی وابسته به منابع اکولوژیکی، پایدار نمی‌ماند مگر اینکه به درستی برنامه‌ریزی و سازماندهی شود. چراکه اگر از منابع تجزیه‌ناپذیر جهت تولید سالانه بهره‌برداری شود پایداری به مخاطره خواهد افتاد. ماهیت گسترده اکوتوریسم و نیز تقاضاهای زیاد برای آن در مقیاس محدود، قاعدتاً باید جهت برقراری پایداری این فعالیت، بتواند میزان بالاتری از مشارکت مردم (بومی) را بطور مستقیم و غیرمستقیم جلب کند. ریس (Riss, 1990) معتقد است شعار اکوتوریسم، مدیریت محیط زیست و ابقاء زیست محیطی از طریق گزینه‌های اقتصادی و برنامه‌ریزی‌های صحیح می‌باشد (سازمان اکوتوریسم، ۱۳۸۰) بودوسکی (۱۹۷۶) اظهار می‌دارد که اگر ارتباط بین طبیعت‌گردی و حفظ محیط زیست دو طرفه باشد سودمند بوده و امید پایداری آن وجود دارد بعلاوه نیازهای حال و آینده جمعیت میزبان باید پیش‌بینی شده و نسلهای آینده جهانگردان نیز باید تجربه‌های زیست محیطی را متفاوت از افرادی که ساکن آن منطقه هستند کسب کنند تا رابطه ایشان، رابطه‌ای بر پایه همزیستی و پایداری باشد.

باتلر (۱۹۹۱) اعلام می‌کند که گرچه اثرات زیست محیطی حاصل از جهانگردان طبیعی پایین می‌باشد اما زمانی که این فعالیتها در فضا و زمان محدودی متمرکز می‌شوند این اثر دو چندان و غیرقابل ترمیم می‌شود. (همان منبع، ۲۱) در همین راستا (Fnnpe, Cork (1993) شروط استمرار اکوتوریسم را در عوامل ذیل بیان می‌دارند:

- حمایت افراد محلی
- دخالت حکومتها و اجتماعات محلی در مدیریت و توسعه این فعالیت
- تقسیم عادلانه منافع میان افراد.

نقش دولت‌ها در پایداری اکوتوریسم

بطور خلاصه نقش دولت‌ها را در پایداری اکوتوریسم می‌توان در بخشهای ذیل تقسیم نمود:

- ۱- مداخله در بازاریابی (بو، ۱۹۹۰ (Boo) و شرفی و دیکسون، ۱۹۹۱)
- ۲- تکمیل برنامه‌ریزی، طرح‌ریزی و اجرای آن (بو، ۱۹۹۱ و هلدر (Holider) ۱۹۹۲] به طوری که هماهنگی بین سازمانهای ذیربط و تقسیم وظایف و همچنین سهم هر یک در حفظ و توسعه محیط زیست مشخص باشد.
- ۳- مشارکت و تشویق افراد و دولت‌های محلی، جهت پایداری اکوتوریسم باید ظرفیت تحمل مناطق محلی محدود شود. دولت‌های ملی و موسسات برای مدیریت

اکوتوریسم از دید جامعه‌شناسی و

روانشناختی اجتماعی سبب رشد

شخصیت و شکوفایی استعدادها و ارتقای سطح دانش و معرفت افراد می‌گردد و انسانها را یاری می‌دهد تا با شناخت تنوع فرهنگها، ارزش‌ها و سنن ملی اقوام گوناگون، بر خودمحموری فائق آیند و در جهت وحدت خاندان انسانی گام بردارند.

ویو (۲۰۰۲) معتقد است اکوتوریسم برای پایداری باید به عوامل زیر تأکید داشته باشد:

- حمایت محیط طبیعی
- حمایت محیط فرهنگی - اجتماعی
- حمایت اهالی محل یا منطقه (WTO, 2002)
- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه توریسم و اکوتوریسم به ویژه در غالب کشورهای در حال توسعه به عنوان بخشی بدیل برای کشاورزی ظاهر شده است. این بخش و فعالیت در کشور ما نیز با عنایت به زمینه‌های بالقوه آن می‌تواند کارکردهای چندی را در پایداری

عرصه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی کشور ایفا کند. امروزه توریسم و به ویژه اکوتوریسم، به عنوان بخشی از نظام صادراتی کشورها تلقی شده و با ارزش افزوده قابل ملاحظه و در واقع، حرکت غیراقتصادی موقت با فواید اقتصادی مستقیم و غیرمستقیم بسیار است. این بخش علاوه بر کسب ارز خارجی، به انتقال بخشی از قدرت خرید سایر کشورها به کشورهای جذب‌کننده جهانگردان، افزایش تحرک در تولید و توزیع، ایجاد مشاغل و خدمات گوناگون و کمک به سرعت گردش پول منجر می‌شود. از مزایای اقتصادی دیگر آن، بالا بردن میزان ضرایب افزایش درآمد و اشتغال است.

اما در کنار این مزایای اقتصادی، از جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی آن نباید غافل بود. اکوتوریسم از دید جامعه‌شناسی و روانشناختی اجتماعی سبب رشد شخصیت و شکوفایی استعدادها و ارتقای سطح دانش و معرفت افراد می‌گردد و انسانها را یاری می‌دهد تا با شناخت تنوع فرهنگها، ارزش‌ها و سنن ملی اقوام گوناگون، بر خودمحوری فائق آیند و در جهت وحدت خاندان انسانی گام بردارند و از یکدیگر بیاموزند. از طرف دیگر، تبادل فرهنگی نیز از دیگر اثرات اکوتوریسم می‌باشد که زمینه صدور ارزش‌های مثبت هر ملتی را فراهم می‌آورد و نهایتاً درک صحیح از منافع ملی و تقویت وحدت اقوام گوناگون در سرزمینی واحد، از آثار دیگر آن به شمار می‌آید.

در همین راستا راهکارهای پایداری اکوتوریسم به قرار ذیل می‌باشد:

۱- سیاستهای اکوتوریسم در راستای توجه به حفاظت محیط زیست که میراث



ایران سالیانه حدود یک میلیارد دلار بابت مسافرت‌های اتباع خود پرداخت کرده است. به تعبیری بهتر، هر خانوار ایرانی که بطور متوسط پنج عضو دارد، سالیانه ۸۵ دلار از سهم تولید ملی خود را بابت رونق این بخش به بازار جهانی توریست می‌پردازد. بدون آنکه از این بازار سهمی برده باشد.

مشترک نسل‌های امروز و فرداست، در عرصه‌های کلان اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی با نگرش سیستمی و بطور یکپارچه و هماهنگ لحاظ شود.

۲- تأکید به آموزش ملی و همه جانبه به منظور توجیه نظریه توسعه پایدار و توجه به حفظ محیط زیست کشور در کلیه سطوح و مقاطع تحصیلی. به عبارت دیگر بالا بردن آگاهی‌های عمومی راجع به ارزش جنبه‌های اکوتوریسم (بالا بردن فرهنگ زیست محیطی).

۳- با توجه به قدرت جذب و ظرفیت موجود هر منطقه نسبت به پذیرش توریست اقدام و از تحمیل بیش از حد مسافر بر مناطق حساس و آسیب‌پذیر طبیعی خودداری شود.

۴- با توجه به ویژگی میان رشته‌ای اکوتوریسم، متخصصان مختلف مانند اقتصاددانان، زیست‌شناسان، گیاهشناسان، کارشناسان منابع طبیعی، جامعه‌شناسان و... با هم همکاری کرده و از تخصص هر یک جهت تعیین دقیق ظرفیتهای طبیعی هر منطقه بهره‌گیری شود.

۵- اکوتوریسم با رفتار و اخلاق توریست‌ها ارتباط تنگاتنگی دارد. از این رو پیشنهاد می‌گردد که یک کد (Code) رفتاری برای اکوتوریسم تدوین شود که در آن به موضوعاتی از قبیل ضرورت، احترام به حفظ محیط زیست و رعایت استانداردهای بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی، کسب اطلاع از موقعیت جغرافیایی، تاریخی و فرهنگی مناطق، لزوم رعایت ادب و احترام در برخورد با اهالی میزبان، عدم ایجاد مزاحمت برای حیوانات، گیاهان و هر آنچه که در زیست بوم وجود دارد، توجه به ذخیره انرژی و استفاده کمتر از وسایل حمل و نقل موتوری، پذیرش تعهد نسبت به خسارتی که به محیط وارد می‌شود و بسیاری مسایل دیگر گنجانده شود.

۶- از مشارکت مردم هم در سیاستگذاری (تدوین سیاستها) و هم اجرای سیاستهای مرتبط با اکوتوریسم استفاده گردد. وجود مشارکت و نظارت مؤثر مردم، تضمین‌کننده اجرای موفق اکوتوریسم خواهد بود.

منابع:

۱. ادینگتون. جی. ام. ۱۳۷۴، اکوتوریسم، اکولوژی، فعالیتهای تفریحی و صنعت جهانگردی، ترجمه اسماعیل کرهم، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست. تهران
۲. پوریا، پیروز، (۱۳۷۰)، "نگاهی به برنامه‌ریزی توریسم"، ماهنامه اطلاعات سیاسی و اقتصادی شماره‌های ۴۶ و ۴۵ ص ۷۰
۳. جنایی، سیدابرج، ۱۳۸۱، گردشگری و سهم ایران از این صنعت، روزنامه آفتاب یزد. شماره ۸۵۴، تاریخ ۱۳۸۱/۱۰/۲۴.
۴. زاهدی، شمس‌السادات، ۱۳۸۰، "اکوتوریسم و توسعه پایدار"، مجموعه مقالات همایش ملی مدیریت جنگلهای شمال و توسعه پایدار. انتشارات سازمان جنگلها مراغ - تهران.
۵. سازمان اکوتوریسم، ۱۳۸۰، اکوتوریسم در ایران و جهان. مرکز مطالعات ایرانگردی ایران - تهران.
۶. سازمان اکوتوریسم، ۱۳۸۰، جستاری درباره مفهوم طبیعت‌گردی یا جهانگردی زیست محیطی (اکوتوریسم)، مرکز تحقیقات و مطالعات ایرانگردی و جهانگردی تهران.
۷. سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۷۸، سند برنامه سوم توسعه، مرکز انتشارات برنامه بودجه، تهران.
۸. سازمان جهانی توریسم WTO ۲۰۰۲ اینترنت.
۹. شریف‌زاده، قاسم و همایون مرادنژادی، ۱۳۸۱، "توسعه و توریسم روستایی"، ماهنامه علمی جهاد، شماره ۲۵۱-۲۵۰ ص ۶۳-۵۲.
۱۰. مجنونیان، هنریک، ۱۳۷۴، مباحثی پیرامون پارکها، فضای سبز و تفریحگاهها، انتشارات سازمان پارکها و فضای سبز شهر تهران.
۱۱. نصیرزاده، حمیدرضا، ۱۳۸۲، در گفتگو با خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا).

12. Buter.w.Richard & Stephen.w.Boy (2000), "Tourism and National Parks. England: John wiley & Sons, LTd.

13. Ecotourism: A sustainable Option. Edited by E. cater and G. lawan the editor, contributors Published in 1994 by john wiley & sons LTd.

14. Gunn, clor A. "Toursim Plannimy, Basics, concepts, cases, Tal/or & francis Publishes. USA, Washington D.C.1994.

15. Panam, seminar, fourth international formu Parlimient's and local Authorities: Tourism Policy-Makers in the 21 century. Nouember 2002.

16. Russian fedrotron, Ecotourism, atoo (for sustainable Development in the st century in the 21 century of the CIS courtires. Moscow, March 2002.